Կիսանդր Սամուէլ Մուրատեանի – Սեւր

Առժամեայ փոխադրուած վարժարանը տեւեց շուրջ 60 տարի։ Այդ հմայքը որ Ֆրանսական մշակոյթը ձգած էր հայութեան հանդէպ՝ կը վերածնէր Մխիթարեան Միաբանութեան զոհողութիւններով։ Երբ քաղաքական արգելքները հարթուեցան, Միաբանութիւնը՝ ինչպէս որ խօսք տուած էր Ֆրանսական կառավարութեան՝ ուզեց անմիջապէս վերահաստատել Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանը Ֆրանսայի մէջ։

27 Օգոստոս 1928ին, Միաբանութեան Ընդհ. Աթոռակալը, Հ. Յովհաննէս Վրդ. Թորոսեան, Փարիզ կը ղրկէ երկու լիազօր պատուիրակ միաբաններ՝ Հ. Քերոբէ Վրդ. Զրաքեան եւ Հ. Յովհան Վրդ. Աւգերեան, ուսումնասիրելու համար պարագաները եւ յարմար չէնք մը գտնելու։

Պատուիրակ Հայրերը երբ Փարիզ հասան, իրենց շուրջ համախմբեցին Վարժարանիս համակիրներ ու Նախկին Աշակերտներ, այսպէս Հրմտ. Խանզատեան, Գ. Նորատունկեան, Գր. Սինապեան, Ա. Զօպանեան, Ա. Խատիսեան, Օ. Հէքիմեան, ու միասին խորհրդակցեցին լաւագոյն եւ յարմարագոյն միջավայր մը գտնել։ Պատուիրակ Հայրերը ամիս մը ամբողջ Փարիզի եւ արուարձաններու լաւագոյն թաղամասերը այցելելէ յետոյ, ընտրեցին որպէս յարմարագոյն միջավայր, խաղաղ ու դալարագեղ Պրեմպորիան անտառներուն մէջ, Մարգիզուհի Փոմփատուրին պատմական պալատը, Սեւրի ափերուն մօտ, Սէն–Քլուի դարաստանին դիմաց, ուր շուրջ 160 տարիներ առաջ, 17 Օգոստոս 1810ին, Նաբոլէոն կայսրը իր գրչի մէկ շարժումով կը խնայէր Վենետիկի Ս. Ղազարի մենաստանին, երբ ան բոլոր Իտալիոյ կղերական մենաստանները կը ջնջէր։ Հոն էր դարձեալ որ 10 Օգոստոս 1920ին Ահարոն Աւետիսեան, յանուն Հայաստանի Հանրապետութեան, կը ստորագրէր Սեւրի դաշինքը։ Ահա այս պատմական միջավայրին մէջն է որ հայ մանկութեան օրրանը ծնունդ կ՚առնէ երրորդ անգամ՝ ըլլալու լուսաւորութեան նոր վառարան մը եւ պայքարելու յարաճուն ձուլումին դէմ։

Յաջորդ տարին 16 աշակերտներ կ՚արձանագրուէին, որոնցմէ 10 հոգի Գ. Կիւլպենկեան սաներ, երկուքն ալ հանգուցեալ Նուպար Փաշային։ Բայց տարի մը վերջ ան մէջը կ՚ամփոփէր արդէն 60 աշակերտներ համախմբուած զանազան հողամասերէն։ Վարժարանը ան-